

राष्ट्रिय सूचना आयोग
प्रमुख सूचना आयुक्त कृष्णहरि बाँस्कोटा
सूचना आयुक्त किरणकुमार पोखरेल
सूचना आयुक्त यशोदादेवी तिम्सिना
आदेश

निर्णय नं. ११४९

श्री अध्यक्ष, बीमा समिति, कुपण्डोल, ललितपुर ।

विषय: सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५(३) र सूचनाको हकसम्बन्धी नियमावली, २०६५ को नियम ३ बमोजिम नियमितरूपमा त्यस निकायसँग सम्बन्धित सूचना अद्यावधिक गरी नियमितरूपमा प्रकाशन गर्न; सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ६ बमोजिम सूचना अधिकारीको व्यवस्था गर्न र त्यस निकाय एवं मातहत निकायमा सूचना मागका लागि परेका निवेदन उपर भएको कारवाहीको विवरण छुट्टै अभिलेखमा अद्यावधिक गर्न सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा १९(ग), (छ) र (ख) बमोजिम जारी भएको आदेश ।

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सूचना माग्ने र पाउने हकको प्रत्याभूत गरेको छ । यसैगरी सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ ले प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई सार्वजनिक निकायमा रहेको सूचनामा पहुँच रहने सुनिश्चितता प्रदान गरेको छ । ऐनमा सार्वजनिक निकाय भन्नाले सरकारी निकाय, राजनैतिक दल, गैर सरकारी संस्था, निजी क्षेत्र तथा कानूनद्वारा स्थापित सार्वजनिक सेवा प्रदायक संगठित संस्थालाई समेटिएको छ । सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ र नियमावली, २०६५ ले सार्वजनिक निकायका विभिन्न जिम्मेवारीहरू तोकेको छ । यीमध्ये महत्वपूर्ण दायित्वमा आफ्ना काम-कारवाही लोकतान्त्रिक पद्धति अनुरूप खुल्ला र पारदर्शी तुल्याउनु, नागरिकप्रति जवाफदेही र जिम्मेवारी वहन गर्नु, आफ्नो निकायमा रहेका सार्वजनिक महत्वको सूचनामा आम नागरिकको पहुँचलाई सरल र सहज तुल्याउनु तथा नागरिकको हितमा प्रतिकूल असर गर्ने संवेदनशील सूचनाको संरक्षण गर्न सूचनाको वर्गिकरण गर्नुपर्ने विषयहरू पर्दछन् । यसैगरी नागरिकले माग गरेको सूचनाप्रति उच्च सम्मान प्रकट गर्नु, सूचना प्रवाहमा सक्षम तुल्याउनु आफ्नो कर्मचारीलाई तालीम दिनु, आफ्नो निकायसम्बन्धी कम्तिमा बीस वर्षसम्मका सूचना अद्यावधिक गरी राख्नु, प्रत्येक ३/३ महिनामा आफ्नो निकायसम्बन्धी विवरण सार्वजनिक गर्नु (Pro-Active Disclosure), यस बाहेक नागरिकबाट अतिरिक्त माग गरिने सूचना प्रवाह गर्न अधिकार र सूचना सम्पन्न सूचना अधिकारी तोक्नु, नागरिकबाट माग भएका सूचनामध्ये जीउ ज्यानको सुरक्षासँग सम्बन्धित भए चौबिस घण्टाभित्र र अन्य अवस्थामा अधिकतम १५ दिनभित्र नागरिकले माग गरेकै स्वरूपमा सूचना उपलब्ध गराउनु सार्वजनिक निकायको कर्तव्य हो । यस अतिरिक्त सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन र नियमावलीमा व्यवस्था भएबमोजिम सार्वजनिक निकायले सूचना प्रवाह गर्दा लाग्ने दस्तुर तोक्नु पर्ने, सो दस्तुर प्रत्येक २/२ वर्षमा पुनरावलोकन गर्नुपर्ने, नागरिकबाट राष्ट्रिय सूचना आयोगमा सूचना पाउन पुनरावेदन गरेमा आयोगको आदेश पालना गरी सूचना उपलब्ध गराउनु,

[Signature]

[Signature]

[Signature]

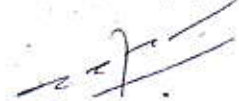
आफ्नो आफ्नो व्यक्तिगत प्रकृतिका सूचनाहरू अनधिकृत प्रकाशन र प्रसारण नहुने गरी संरक्षण गर्नु, सन्तानसन्तानको संरक्षण गर्नु र आफ्नो निकायमा रहेको कुनै सूचना गलत छ भन्ने लागेमा त्यस्तो सूचना सच्चाई दर्शाउने गरी पनि सार्वजनिक निकायको दायित्व, जिम्मेवारी र कर्तव्य हो । संविधान र कानूनद्वारा निर्दिष्ट यी सबै जिम्मेवारी पूर्ण रूपले पालना गर्नु सार्वजनिक निकायको कर्तव्य हो, यसमा आफ्नो अनुकूल केही दायित्व पूरा गर्ने र केही दायित्व पूरा नगर्ने गरी कानूनले कुनै पनि सार्वजनिक निकायलाई फुसद दिएको स्थिति छैन । साथै यी कानूनले निर्दिष्ट गरेका आफ्ना कर्तव्य पालना गर्न राष्ट्रिय सूचना आयोगले सार्वजनिक निकायलाई छुट्टै आदेश जारी गरिरहनु पर्ने अवस्था पनि होइन । तथापी यस विषयमा अनुभूत गरिएको जानकारीको अभाव लगायतका विविध पक्षलाई मनन गरी यो आदेश जारी गरिएको हो ।

नेपालको संविधानले आम जनतालाई मौलिक हक अन्तर्गत वाक् तथा प्रकाशन स्वतन्त्रता प्रदान गरेको छ । आम नागरिकलाई सशक्तिकरण गर्ने, उत्तरदायी र जिम्मेवारपूर्ण शासन पद्धति संचालन गर्ने र सुशासनको माध्यमद्वारा आर्थिक सम्वृद्धि हासिल गर्ने राज्यको एकमात्र ध्येय हो । यी सबै पक्षको सबलीकरणबाट मुलुकमा लोकतन्त्र मजबूत हुदै जान्छ । विश्वव्यापीरूपमा सूचनाको हकलाई लोकतन्त्रको प्राणवायुका रूपमा स्वीकार गरिएको छ । जसअनुसार सूचनाको हकको अधिकतम प्रचलनले लोकतन्त्र स्थायी र मजबूत हुने, भ्रष्टाचार घट्ने, विधिको शासन कायम हुने, समानताको हकको पालनामा अभिवृद्धि हुने, मानव अधिकारको बढोत्तरी हुने र मुलुकमा असल अभ्यासले प्रोत्साहन पाउने हुन्छ । यस्तो अपेक्षित महत्वपूर्ण उपलब्धी हासिल गर्न सूचनाको हकसम्बन्धी ऐनले सूचनाको हकको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रचलन गर्ने कामका लागि एक स्वतन्त्र राष्ट्रिय सूचना आयोगको व्यवस्था गरेको छ । यस्तो महत्वपूर्ण एवं गम्भिर जिम्मेवारी आफ्नो काँधमा रहेको आयोग यो आदेश जारी गर्न विविध कारणले बाध्यात्मक स्थितिमा आई पुगेको छ ।

अर्थतन्त्रको मेरुदण्डका रूपमा रहेको बीमा क्षेत्रको मूल उद्देश्य प्राकृतिक तथा सामाजिक जोखिमविरुद्ध आर्थिक सुरक्षा प्रदान गर्नु हो । यस क्षेत्रको महत्वबारे आम जनतालाई जानकारी गराई बीमाको सुरक्षाभित्र सबै आर्थिक क्रियाकलाप र जीवन बीमा लगायतका विषय समेट्ने प्रयास गर्नुपर्छ । हाल नेपालमा बीमा व्यवसायलाई व्यवस्थित, नियमित, विकासीत तथा नियन्त्रित गर्न नियामक निकायको रूपमा बीमा समिति कार्यरत छ । यसैगरी पुनर्बीमा, जीवन बीमा र निर्जीवन बीमा व्यवसाय गर्न कम्पनीहरू क्रियाशील रहेका छन् । यसै सन्दर्भमा अर्थतन्त्रको एउटा महत्वपूर्ण पक्षमा रहेको बीमा क्षेत्रको व्यापक कार्यान्वयनका साथ मुलुकको संतुलित र दिगो आर्थिक विकास संभव छ । यस्तो महत्वपूर्ण प्राकृतिक तथा सामाजिक जोखिमविरुद्ध आर्थिक सुरक्षा प्रदान गर्ने निकायहरूको नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने बीमा समितिले आफू र आफ्नो मातहतका निकायमा सूचनाको हकसम्बन्धी कानूनले निर्दिष्ट गरेको दायित्व अनुकरणीयरूपमा सम्पादन गर्दा त्यसको सकारात्मक प्रभाव सबै बीमा कम्पनीहरूमा पर्ने स्वतः सिद्ध छ । यही सद्विचारबाट निर्देशित भई २०७२ माघ १५ गते राष्ट्रिय सूचना आयोग र बीमा समितिको सहकार्यमा बीमा समितिद्वारा इजाजत प्राप्त गरी नेपालमा कार्यरत पुनर्बीमा, जीवन बीमा र निर्जीवन बीमा कम्पनीका कार्यकारी प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरूसँग बसी व्यापक रूपमा अन्तरक्रिया भएको थियो । सो अन्तरक्रियामा सबैबाट सूचनाको हकसम्बन्धी कानूनको प्रावधानलाई पालना गर्न मौखिक प्रतिबद्धता व्यक्त गरिए पनि आयोगमा प्राप्त भएका जानकारी, संचारमाध्यममा प्रकाशित/प्रसारित विषय र यस क्षेत्रका क्रियाकलापलाई सुक्ष्मरूपमा विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रको नियमनकारी निकाय बीमा समिति र उक्त समितिबाट इजाजत प्राप्त गरी संचालनमा रहेका पुनर्बीमा, जीवन बीमा र निर्जीवन बीमा कम्पनीबीच सूचनाको हकसम्बन्धी कानूनको कार्यन्वयनमा न्यूनतमरूपमा भए पनि समानताको स्थिति पैदा गर्न उपयुक्त हुने भन्ने प्राप्त सुझावलाई समेत आत्मसात गरी बीमा समिति र बीमा कम्पनीहरूले प्रस्तुत कानून बमोजिम जिम्मेवारीको पालनामा जानकारीको सुगमताका लागि सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा १९ (ग) मा उल्लेखित 'नागरिकको जानकारीका लागि सूचना सार्वजनिक गर्न सार्वजनिक निकायलाई आदेश दिने' आयोगको कानुनी दायित्व अनुसार तीन/तीन महिनामा आफ्नो निकायसँग सम्बन्धित विवरण, नियमितरूपमा सार्वजनिक गर्न, सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा १९(छ) मा उल्लेखित 'सूचनाको हकको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रचलन गर्नका लागि आवश्यक अन्य उपयुक्त आदेश दिने' प्रावधान बमोजिम आफ्नो निकायको सूचना प्रवाह गर्न सूचना अधिकारी तोक्न र सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा १९ (ख) मा रहेको 'त्यस्तो निकायमा रहेको अभिलेख, लिखत वा अन्य सामग्री सम्बन्धी सूचना सूचिकृत गरी भिलाई राख्न आदेश दिने' आयोगको काम,

तत्पश्चात् तत्पश्चात् दायराभित्र रही सूचना माग र सो उपर भएको कारवाहीको विवरणको छुट्टै अभिलेख राख्न दायरा नमोजिमको आदेश जारी गरिएको छ ।

१. प्रत्येक तीन/तीन महिनामा स्वतःप्रकाशन (Pro-Active Disclosure) गर्ने

सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५ मा प्रत्येक सार्वजनिक निकायले आफ्नो निकाय सम्बन्धी सूचना अद्यावधिक गरी राख्नु पर्ने र तीन/तीन महिनामा सार्वजनिक गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । साथै सूचनाको हक सम्बन्धी नियमावली, २०६५ को नियम ३ मा पनि सूचना प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । यसरी ऐन नियमले निर्दिष्ट गरेको विभिन्न २० वटा शीर्षकमा तपसिलको ढाँचामा नियमितरूपमा सूचना प्रकाशन गर्ने ।

२. सूचना अधिकारी तोक्ने

सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ६ को उपदफा (१) मा सार्वजनिक निकायले आफ्नो निकायमा रहेको सूचना प्रवाह गर्ने प्रयोजनका लागि सूचना अधिकारी तोक्नु पर्ने व्यवस्था छ । कानून बमोजिम नागरिकले सूचना अधिकारी समक्ष सूचना माग गर्नुपर्ने र निजले सूचना उपलब्ध गराउनु पर्ने कानूनी व्यवस्था रहेकाले अविलम्ब सूचना अधिकारी तोकी तपसिलको ढाँचामा निजको विवरण सार्वजनिक गर्ने ।

३. सूचना माग गरेको र सूचना प्रवाह गरेको छुट्टै अभिलेख राख्ने

सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम आम नागरिकले सूचना मागको आग्रह गर्दा वा निवेदन दिई सूचना माग गर्न आउँदा त्यसलाई छुट्टै रजिष्टरमा जनाई निस्सा दिनुपर्छ । तत् पश्चात माग अनुसारको सूचना दिई सोही व्यहोरा छुट्टै अभिलेखमा अद्यावधिक गरी राख्नु पर्छ । यदि सूचना दिन इन्कार गर्नु परेमा सो को कारण खुलाई सूचना मागकर्तालाई सो को जानकारी दिनुपर्छ । यी विषयलाई पनि तीन/तीन महिनामा सूचना सार्वजनिक गर्दा समेट्नु पर्ने कानूनी व्यवस्था छ । यी कानूनी व्यवस्थाको पालना र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तपसिलको ढाँचामा अभिलेख राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।

पुनश्च:- यी आदेशहरूको तत् निकायबाट अनुगमन र सुपरिवेक्षणको दायरा भित्र रही संचालनमा रहेका पुनर्वीमा, जीवन बीमा र निर्जीवन बीमा कम्पनीको नियमित अनुगमन र सुपरिवेक्षण गर्दा यी आदेशको पालनाको पक्षलाई पनि हेरी दिने व्यवस्था हुन समेत अनुरोध गरिन्छ ।

तपसिल

(१) सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५(३) र सूचनाको हकसम्बन्धी नियमावली, २०६५ को नियम ३ बमोजिम सार्वजनिक गरिएको विवरण

.....(पुनर्वीमा, जीवन बीमा, निर्जीवन बीमा कम्पनीको नाम)

विवरण सार्वजनिक गरेको अवधि.....देखि.....सम्म

१. निकायको स्वरूप र प्रकृति
२. निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार
३. निकायमा रहने कर्मचारी संख्या र कार्य विवरण
४. निकायबाट प्रदान गरिने सेवा
५. सेवा प्रदान गर्ने निकायको शाखा र जिम्मेवार अधिकारी
६. सेवा प्रदान गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि
७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी
८. निर्णय उपर उजूरी सुन्ने अधिकारी
९. सम्पादन गरेको कामको विवरण

- १० सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद
 ११ पत्र, नियम, विनियम वा निर्देशिकाको सूची
 १२ आगवली, खर्च तथा आर्थिक कारोबार सम्बन्धी अद्यावधिक विवरण
 १३ वमोजिमका अन्य विवरण
 १४ आर्थिक वर्षमा सार्वजनिक निकायले कुनै कार्यक्रम वा आयोजना संचालन गरेको भए सो को विवरण
 १५ सार्वजनिक निकायको वेबसाईट भए सो को विवरण
 १६ सार्वजनिक निकायले प्राप्त गरेको वैदेशिक सहायता, ऋण, अनुदान एवं प्राविधिक सहयोग र संझौता सम्बन्धी विवरण
 १७ सार्वजनिक निकायले संचालन गरेको कार्यक्रम र सो को प्रगति प्रतिवेदन
 १८ सार्वजनिक निकायले वर्गिकरण तथा संरक्षण गरेको सूचनाको नामावली र त्यस्तो सूचना संरक्षण गर्न तोकिएको समयावधि
 १९ सार्वजनिक निकायमा परेका सूचना माग सम्बन्धी निवेदन र सो उपर सूचना दिएको विवरण
 २० सार्वजनिक निकायका सूचनाहरु अन्यत्र प्रकाशन भएमा वा हुने भएको भए सो को विवरण ।
 (२) सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ६ बमोजिम र नियमावली, २०६५ को नियम २४(क) बमोजिम सूचना अधिकारी तोकिएको विवरण सार्वजनिक गर्ने फ्लेक्स बोर्ड वा अन्य उपयुक्त माध्यममा उल्लेख हुनुपर्ने व्यहोरा

(पुनर्वीमा, जीवन बीमा, निर्जीवन बीमा कम्पनीको नाम)
सूचना अधिकारी तोकिएको विवरण

नाम -

फोटो-

सम्पर्क नम्बर-

(१) सूचनाको हक अन्तर्गत सूचना माग भएको र सूचना प्रवाह गरिएको अभिलेख

(पुनर्वीमा, जीवन बीमा, निर्जीवन बीमा कम्पनीको नाम)
 प्रतिवेदनको अवधि :-

क्र.सं	सूचना माग गर्नेको नाम, ठेगाना र सूचना माग गरेको मिति	माग गरिएको सूचनाको संक्षिप्त विवरण	सूचना दिए नदिएको र सो निर्णयको मिति	कार्यालय प्रमुख वा सूचना अधिकारी मध्ये कुन तहबाट सूचना दिएको	सूचना नदिएको भए सो को कारण	कैफियत

(यशोदादेवी तिमिसिना)
 सूचना आयुक्त

(किरणकुमार पोखरेल)
 सूचना आयुक्त
 ईति सम्बत् २०७३ जेठ ३१ रोज २ शुभम् ।

(कृष्णहरि बाँस्कोटा)
 प्रमुख सूचना आयुक्त